

Краєзнавчий компонент
курсу географії 8 класу, як
аспект надолуження
освітніх втрат; патріотичне
виховання учнів

Жданов Д.К

Вчитель географії Одеського ліцею №82.

- Перша згадка про наше місто відноситься до 1415 року. В цьому році згідно з літописом Яна Длугуша польський король відправив через порт Кочубієва продовольчу допомогу Константинополю. Відбувалося ця подія на «залені свята», тобто 19 травня. Отже, саме 19 травня (перша письмова згадка) і повинна бути днем міста.

Kyalick R.

Iezicro P Berezo

Koczuby

Niconie

*Tour
Neoptolemi*

Fl.

Majack

Bhinza Boucl

BIALLOGROD

- 1431 рік: у польському виданні «Скарби дипломатів» приведений текст перемир'я між Польщею та Литвою з визначенням кордонів. В тексті згадується місто Кочубіїв.
- 1442 рік: в грамоті князя Любарта повідомляється, що Теодору Бучацькому передані в управління декілька міст, у тому числі й Кочубіїв.
- 1540 рік був підписаний договір між польським королем Сигізмундом III та кримським ханом Сагіб-Гіреєм щодо видобування солі в Кочубіїві. Таких писемних згадок дуже багато.

- Щодо походження назви «Кочубіїв», існує декілька версій. Згідно з першою, назва походить від імені учасника битви під Синіми Водами.
- Згідно з другою версією, назва походить від імені відомого шляхтича Бориса Кошуби-Якушинського.
- Третя версія (найцібільш вірогідна) пов'язана з панами Язловецькими, які володіли Кочубіївом. Окрім Кочубіїва (Одеси) Язловецькі володіли маєтком на Поділлі з такою назвою.

До початку XV століття формується Пересип (в історичних документах назва «Пересип» зустрічається з XV століття), внаслідок чого Куяльницький та Хаджибейський лимани стають замкнутими водоймами. Причому в Куяльницькому лимані починає накопичуватися сіль.

Перша згадка про Куяльник в писемних джерелах належить до 1442 року. Цього року Владислав III видав декрет, який поклав кінець суперечкам про належність пересипу між лиманами та морем. На той час Кочубіїв – це володіння шляхтичей з Поділля Язловецьких, які вважали Пересип своєю власністю. Згідно з декрету, Владислав III залишав Пересип власністю корони: «Що море забрало в інших, то до його володінь додало» - наводить цитату Ф. Брун у статті «Долі місцевості, яку займає Одеса».

Після захоплення Османською імперією 1484 року Білгорода (сучасний Білгород-Дністровський) османи швидко встановлює контроль над Північним Причорномор'ям. З того часу польсько-литовська назва «Кочубіїв» змінюється і на картах з'являється новий топонім – Хаджибей.

Згідно з дослідженнями вчених Одеського національного університету, зокрема Ю.О. Амброз, великі одеські балки є залишками приток давніх річок. Так, Усатівська, Кривобалківська, Водяна, Військова та Карантинна балки спочатку були притоками давньої річки Куяльник (Крижанівська та Корсунська балки були її притоками). А Люстдорфська, Ковалевського та Великофонтанська балки колись були притоками річки Дальницької, затоплена частина якої нині є Сухим лиманом. Варто зауважити, що сучасні Куяльницький та Хаджибейський лимани згідно з дослідженнями геоморфологів були колись руслом однієї річки.

- До XV століття частина цих річок все ще протікала околицями Кочубієва. На місці сучасної вулиці Балківської (Водяна балка) річка зберігалася до XIX століття. Отже, місто Кочубіїв виникло не в безводному степу. Наземні джерела води існували на його околицях.
- Але з часом клімат змінювався, річки пересихали, перетворюючись на безводні балки. У XVIII столітті проблема питної води в Хаджибеї – Одесі стояла дуже гостро. Основними джерелами води в цей період могли бути колодязі та джерела в балках.

КОЗАЦЬКІ ТОПОНІМИ В ОКОЛИЦЯХ ОДЕСИ

- перша згадка про українське козацтво датується 1489 роком і пов'язана з північною частиною сучасної Одеської області. І саме запорізькі (потім чорноморські) козаки відіграли важливу роль в захопленні Хаджибею.
- Задовго до захоплення Хаджибею в околицях міста існували чисельні поселення українського козацтва. Яскравий приклад – хутор Чубаєвка, заснований у XVIII столітті козаками, які з часом приймали участь у штурмі Хаджибея. Чубаєвка - нині престижний район Одеси. Поселення, за легендою, названо на честь козацького отамана Чуба. На місцевому кладовищі досі збереглися козацькі хрести того часу.

КЛАДОВИЩЕ СЕЛА КУЯЛЬНИК

-
- Козацький хрест на цвинтарі Сотниківської Січі, датований 1791 р.

ОСТАННІЙ БУДИНОК ХАДЖІБЄЮ Був зруйнований в 1980-х

Старейшее здание города
Одессы, Красный переулок.

*Le plus ancien bâtiment de la
ville d'Odessa, ruelle Krasnaïa.*

іЄРАРХІЯ ЛАНДШАФТІВ

ЛАНДШАФТНА ОБОЛОНКА

ЛАНДШАФТНІ КРАЇНИ: ГІРСЬКІ ТА РІВНИННІ

СТЕПОВА ЗОНА

Ландшафтне урочище: Куяльницький лиман

Підурочище: днище балки лиману

Фація – найменша одиниця ландшафтів

Докази вертикальних рухів поверхні Землі на прикладі Одеського регіону

Тектонічні рухи в земній корі поділяють на три групи: коливальні, складчасті та розривні. В результаті коливальних рухів тектонічних блоків (цей процес має назву «епейрогенез») утворюються пологі підняття та прогини земної кори, що іноді мають яскраву вираженість у рельєфі. Утворення складок пов'язано з горизонтальною спрямованістю тектонічних рухів.

Яскравим прикладом, що наочно ілюструє сучасні епейрогенічні рухи, є залишки храму Серапіса, побудованого на березі Середземного моря в античні часи. Внаслідок опускання тектонічного блоку, на якому розташований храм, у XV столітті його колони занурилися в море на шість метрів. Але вже у XVI столітті, у зв'язку зі зміною спрямованості епейрогенічних рухів, колони храму знову виявилися вищими за рівень моря. А на середину XX століття колони виявилися на два метри затопленими морем.

Такіж процеси відбувалися в межах сучасної Одеської області. В античні часи узбережжя мало зовсім інший вигляд. За подрахунками вчених, за 2000 років територія узбережжя в межах сучасної Одеси зменшилась більш ніж на 1 км.

Епейрогенічні рухи в нашому регіоні мають циклічний характер: море то затоплює суходіл, то навпаки відступає. Ми живемо в епоху морської трансгресії (наступу моря на суходіл). До речі, наше море – це залишки давнього гігантського океану Тетіс, який практично зник із поверхні землі через переміщення літосферних блоків.

епейрогенічні рухи,
тому що затоплення
гирла річки може
відбуватися або
через опускання
суші, або підняття
рівня моря.

Куяльницький
лиман в околицях
Одеси – яскравий
приклад
епейрогенічних
рухів.

На формування берегів лиману вплинула і серія тектонічних порушень (Куяльницький розлом). Цей розлом заклався мільйони років тому, але і й зараз є активним. Він добре фіксується за різним гіпсометричним рівнем товщі вапняків понтичного віку міоценової епохи (геологічна епоха, яка завершилася приблизно 5,3 млн років тому з початком пліоценової епохи).

Товщі вапняку, які зараз можна бачити на висоті 20–30 метрів вище за рівень моря, колись були на дні моря. Товщі відмерлих молюсків протягом мільйонів років накопичувалися та цементувалися, створюючи своїми раковинами осадову гірську породу біогенного походження.

Ще один приклад - фундаментальний репер, встановлений на території Одеси в 1948 році. Він являє собою сталевий штир, що спирається на тверді породи (заглиблений на десятки метрів). Спочатку бетонний реперний знак на штирі розташовувався на землі, але з 1948 він піднявся на висоту близько 20 см (через тектонічні рухи Причорноморської западини).

Геологічна діяльність текучих вод

Геологічна діяльність моря

Геологічна діяльність підземних вод

Карстова пещера Одеська

Зсуви Одеси

Корисні копалини в Одеському регіоні

Родовища золота в Одеській області

В Одеській області розвідано декілька родовищ золота. Найбільше з них – родовище «Майське» в Саврані, розташовані на відрогах Українського щита (Тальнівська металогенічна зона). Родовище відкрито в 1991 році. Зруденіння приурочене до змінених гідротермальними та метасоматичними процесами гнейсів, мігматитів та амфіболітів. Згідно сайту Державної служби геології та надр України, перспективні ресурси золота ділянки оцінені в кількості: категорії Р1 – 21,98 т, категорії Р2 – 18,75 т; середньозважений вміст золота в блоках – 3,4 г/т.

АМФІБОЛІТ

Амфіболіт з
сульфідною
мінералізацією.
Родовище золота
«Майське»
(Одеська область)

- *Родовища мінеральних вод*

- В межах Одеси та її околиць є кілька родовищ мінеральних вод (переважно хлоридно-натрієвих). Найбільші з них – Одеське та Куяльницьке. Родовище Одеське розташоване на території санаторію (Фонтанська дорога, 165). Використовуються дві свердловини глибинами 150 та 210м. Водоносний горизонт відноситься до верхньосарматських покладів (верхній міоцен).

-

- *Родовища будівельних матеріалів*

- Найбільш поширені в Одеській області нерудні корисні копалини, які використовуються як будівельні матеріали: піски, суглинки, гравій, галька, вапняк тощо.

- *Родовища газу одеського регіону*

- Одеса розташована в межах Причорноморсько-Кримської нафтогазоносної області. В межах шельфу (північно-західна частина) виявлені наступні родовища газу та газоконденсатів:

- - Голіцинське
- Південно-Голіцинське
- - Шмідтівське
- - Штормове
- - Кримське
- - Одеське
- та інші.

- «Одеське» газове родовище розташоване на північно-західному шельфі Чорного моря в 130 км від Одеси та належить до Причорноморсько-Кримської нафтогазоносної області.
- Голіцинське родовище також знаходиться на шельфі Чорного моря в 130 км від Одеси та відноситься до Південно-Каркінітської тектонічної зони. Голіцинське родовище відноситься до газоконденсатних.
- В Одеській області в межах Придобрудзького прогину виявлені Кислицька та Ізмаїльська структури з перспективними запасами 4–5 млрд м³ природного газу.

-

- *Родовища нафти одеського регіону*

- В Одеській області родовище нафти відносяться до Преддобружинської нафтогазоносної області, де розвідані Східно-Саратське та Жовтоярське родовища.

- Східно-Саратське родовище (Білгород-Дністровський район, смт. Сарата) приурочено до покладів девонського віку (перекристалізовані вапняки та доломіти). Відкрите у 1983 році. Згідно з геологорозвідувальними роботами 13 нафтових покладів встановлені на глибинах від 1911 до 3281 м.

- Жовтоярське родовище (Білгород-Дністровський район) відкрите в 1987 році. Приурочено до Тузлівської депресії та як і Східно-Сарматське родовище пов'язане з покладами девонського віку. Згідно з геологорозвідувальними роботами 11 нафтових покладів встановлені на глибинах від 2406 до 3810 м.